

Պարծեալ լեզուէս եղն ի կաՊ
Պատեաց ըզմեզ խաւար եւ սաՊ:

Զահրն ժիշալ յեկեղեցւոջ,
Զահունակ իւր բարձաւ տեղւոջ,
Զուր ցամախաց տեառն ապւոջ,
Զարդեալ հասաւ բարի բոլորոջ:

Ռաբբոյն մեր կեանքն զվնառն համի,
Ռամից խաւար եղեւ իսպառի,
Ռեհրն մահու ըզմա համի
Ռամուս լացից մեծաբարբառի:

Սուզ առ երկիր օգնեալ հիգոյՍ
Սայպեա արեւ ամփոփեա զոյՍ
Սըփոնեցաւ մեզ վերա հոգւոյՍ
Սեւաթորեալ խաւար անլոյՍ:

Վարպեաց վարժիչ սիրով
Վերափոխեալ առ տէր հոգւով
Վընիս մարմնոյն պատեալ հոգւով
Վայ զըրկելոյս հազար լեզուով:

Տանն Աստուծոյ սիւնն հաստՏ
Տապալեցաւ անկաւ ի զաՏ
Տան բնակիչս վասաբախՏ
Տըխրեալ լացցուք անբիւ եւ շաՏ:

Բաբունս ըզմեզ անտես արա՞ր
Բապար եղաք մեզ եւ շիւա՞ր
Բամեալին Ողբամք անմխիթա՞ր
Բախ մեր դարձաւ սուգ մահարա՞ր:

Ցամախեցաւ ջուրքն կենաց
Ցաւ մեծապոյն ըզմեզ պատեաց
Ցուպրն բեկաւ առակահեաց
Ցընծուքիւն մեր փոխեալ ի լաճ:

Իեղին եկ իս վասն մահո՞ւ
Իիւղ եւ հիւք տարացեղո՞ւ
Իիւսեալ բանիցըս մու առ մո՞ւ
Իիւծեալ Գրիգորս կեսարո՞ւ:

Փուրով կենացն ելից զգլափ
Փառացս եղեւ տեղաբափ
Փրեկիին առեալ զծաղիկն անբափ
Փոխի մահուամբ քուխ այսչափ:

Քանակ Հայոց քրիւն համարժ
Քառից կըրկին հարիւրիւ չափժ
Քան զայս յաւել երկերիւրեակժ
Քարիւն մի պարզ մի եւ յիսնակժ:

(1606 = ՌԾԵ.)

Ա. ԱԼՊՅՈՅԱՆԻԱՆ

(Շարունակելի) (12)

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ԶՈՒՆ Ե ՐԹՆՈՅ»

ՏԱՐԵԳԻՐԳ ԳԵՐԱԿԱՆՈՒԹԱՆՆ ԵՒ
ԱՐՈՒՆՍՏՆՆԵՐՈՒ. Ա. ՏԱՐԻ. 1937:

Խմբագր. Հրամից Թալուսեան, Փարիզ:
(224 մեծադրի էջ):

Ուշագրաւ հրատարակութիւն մը՝ զոր հարկ է մատնանիլ ընել մեր «գրասէր եւ արուեստասէր հասարակութեան» Զուարթնոցը — անուն մը որ անմիջապէս իմացական որոշ ըզմանակութիւն մը ու ոգի մը միանգամայն կը թելադրէ մտքին՝ որոնց կ'ըզձաս որ մարմին տայ հետզհետէ ձեռնարկը — Տարեգիրքի ձեւին տակ վերընծիւղումն է այն համանուն պարբերակներին որ քանի մը տարի (1929—1931) արտասահման գիւն նոր գաղթած մեր երիտասարդ գրողներու համակրելի մէկ օտկանը եղաւ:

Գիրքին — որ միշտ ալ հազուադիւս երեւոյթ եղած է մեր մօտ — ու պարբերական մամուլին — որ քիչ անգամ յաջողած է առօրեայով զբաղած օրաթերթէն վեր՝ լուրջ մտադրեալ մակարդակը գտնել —, գիրքին ու պարբերական մամուլին մէջտեղը՝ Տարեգիրքը կ'ուշուած է կարծես մեր իրականութեան մէջ առանձին կարեւորութեամբ դերի մը: Այս բանին զգացումն է որ սիրելի ու տարբարախոս Թէոդիկին տուած օրինակին վրայ ամէն կազանդէ՝ Տարեգիրքերու խայտաբղէտ շարան մը կը բերէ մեզի: Բայց այդ հրատարակութիւնները, գրեթէ առանց բացառութեան, կը յիշեցնեն տարւոյն նոյն տեսնին հասնող կազանդ Պապային տոգորակը, ուր խառն ի խառն դիզուած կ'ըլլան ամէն տեսակի խաղալիքներ — ինքզինքն ամբողջ տարին չորս կողմը ինկած կ'ըլլար, անձամբ ու նամակով: Պոլսոյ կամուրջին վրայ աւելն հանդիպածէն «Տարեցոյցիս համար բան մը» — արձակ, քերթուած, ինքնադիր, թարգմանածոյ, լուսանկար, երգ, վալս, նամակ — կը խնդրէ իր աղաչական ու անմահական Ժպիտը երեսին: Ի դուր կը ջանար յետոյ, գէթ դուրսէն, վեր ի վերոյ դաստորոմ մը գնելու իր ձեռք բերած այդ անանուն թղթակոյտին մէջ: Արդիւնքը գիտե՞ք: — Տարեգիրքը մեր մէջ, մնացած է, հազուադիւս բացառութեամբ, Թէոդիկին անոր տուած տիպարին հաւատարիմ՝ գրա-

կանոններն—կազանդ—Պապայի մը տոպրա—
կը, կազանդի օրերուն թղթատիրի:

Ինչ որ առաջին անգամ կը գրաւէ մեր
ուշադրութիւնը Զուարթնոց Տարեգրքին
մէջ՝ դաստաւորուած, կանխաւ ու ըստ բա—
ւականի լաւ յղացուած ծրագրով գործ մը
ըլլալու հանգամանքն է: Այդ լալ՝ անմի-
ջապէս հետք կը բերէ իմացական լուրջ ձեռ-
նարկի այն տպաւորութիւնը, որ կը ստա-
նանք անկէ: Բաժանումներուն և անոնց մէջ
տեղ գտնող նիւթերուն և անուններուն վրայ
առաջին ակնարկ մը արթակաւոր գործի մը
առջև կը դնէ ընթերցողը: Հրանդ Բալուեան
գիտացած է իր ծրագրին մէջ Գրականութեան
բով լայն տեղ մը բանալ առ հասարակ դե-
ղապատական հարցերու ու նաև միւս Ար-
ուեստներուն՝ ճարտարագիտութեան, Բան-
դակագործութեան ու Նկարչութեան, Պար-
արուեստի, Նրաժշտութեան, Երև. ասոնք
աւանելով մեր մօտ քիչ ծանօթ՝ իրենց մարդ-
կային խոր ստեղծագործութեան հանգա-
մանքին մէջ: Այս բաղրով՝ նոր բաց լուրջ
ու բազմակողմանի և մասաւորականութեան
(intellectualité) այն մակարդակը ու մթնո-
ւորաբ՝ սրուն կը հասցնէ և որով կը սնու-
ցանէ Զուարթնոց իր ընթերցողը: Վեր-
ջապէս, նիւթերուն ու աշխատակիցներուն
մէջ բերուած ընտրութիւնը ու մինչև գոր-
ծին պատկերազարդումը ու տպագրական
ներկայացումը արդիական և արդէն կարե-
ւոր չափով մը զարգացած ու նորացած ճա-
շակ մը կը յայտնարեն խմբագրին մօտ
որ ուրախութիւն կը պատճառէ և իրապէս
շնորհաւորելի կ'ընծայէ զինքը: Եւ երբ
կը խորհիս մանաւանդ այն նիւթական ու
բարդյալական ամենադժին պայմաններուն ու
րոնց մէջ իրագործուած է այս ձեռնարկը,
սրտատուջ բանով մըն ալ կը դպի ան ի վեր-
ջոյ Հայոց ստիպի . . . :

Զուարթնոցի գրականութեան նուիրուած
բաժնին մէջ կ'արժէ վեր հանել Վ. Մալոյ-
եանի ձայնը և Հրաչ Զարգարեանի Աճնա-
ետ Անտիոգոսուած գրական խորհրդածու-
թիւնները որոնք Հայ Հոգեկանութեան Թա-
փանցման գնահատելի ճիգեր յայտ կը բե-
րեն. բան մը՝ որ է՝ արժէքաւոր գիծը կը
կապէ Կ. Զարեանի մշակած գրականու-
թեան, Նմանօրինակ ձգտում մը է. Այվազ-
եանի բանաստեղծութեան մէջ: Ուրիշ մա-
կարդակի մը վրայ նշանակելի են գարձեալ
Վահէ Վահեանի քերականութիւնը և Զ. Մ.
Որբունիի Պակետը մակագրուած կտորը:
Այս բաժնին մէջ՝ Պոյսէն՝ անոր Վոսիփո-

ափնէայ բլուրներուն անպատում քաղցրու-
թիւնէն կարծես յաւեթական նորէն ու նո-
րէն թարմացող, բայց ուսմանթիվով չունչ մը
կուգայ Ե. Սիմքէշեանի, Թ. Ագատեանի,
Արեգ Տիրազանի, Արամայիս Սրապեանի
բանաստեղծութիւններով:

Գրական ուսումնասիրութիւններէն՝ Օ-
չականինը, Բալուեանինը և Կ. Միլիթար-
եանէն մէջբերում մը գրական այժմէակա-
նութեան դիմին վրայ կը բերեն վերստին
Տ. Զարեանի դէմքը և գործը՝ որմէ հա-
տուածներով՝ Միքէլ Անճէլիոյ յուզիչ մէկ
որմանկարին հետ, բացուած էր որովհետեւ
Տարեգրքը: Ու այդ որքան լաւ. արդէնտ
գեռ հեռու ենք իր ճշմարիտ արժէքին մէջ
տեսնելէ հանճարեղ այն միտքը որուն տեղը
ճշգիւլի գեռ կը մնայ մեր՝ թէ համաշխար-
հային գրականութեան մէջ: Հոս նաև շա-
հեկան ուսումնասիրութիւն մը Փոլ Վալէ-
ռիի քերթողութեան վրայ ընդհանրապէս և
սովահայեաց գերեզմանատունին՝ վրայ
մասնաւորապէս՝ Ե. Նարդուէնիէն, ինչպէս
Թարգմանութիւնը նոյն քերթումով որ սա-
կայն հասկցուելու և մանաւանդ ճաշակուե-
լու համար դարձեալ ետ՝ իր բնագրին կը
զրկէ մեզ յաճախ. Ժամանակին՝ ընդհակա-
ռակը բնագիրը հասկնալու համար Թարգմա-
նութեան կը զիմէին ընթերցողները, մեր մէջ:

Տարեգրքին Բ. մասը հարուստ է գե-
ղադիրական խնդիրներու և զանազան ար-
ուեստներու մասին ուսումնասիրութիւննե-
րով կամ խորհրդածութիւններով. Բալու-
եան հոս կուտայ «Հայկական ճարտարա-
պետութեան և Թորոս Թորամանեանի գոր-
ծին» մասին խիտ բայց յստակ exposé մը
որ պիտի չահէր քիչ մը աւելի համադրու-
թիւն բերելով: Կուտայ նաև «Մեքենան
արուեստի մէջ» վերնագրով փորձ մը ուր
անշուշտ հետաքրքրական իրողութիւններ
շատ կան յիշատակուած. բայց սըր ըստ
մեզ, անոնք քիչ անգամ մեկնուած են ի-
րենց բուն նշանակութեանը մէջ:

Տարեգրքին Գ. մասը համատեսական
և արագ պատկեր մը կը բերէ Հայաստանի
և Սփիւռքի մէջ Հայ մշակութիւններէ պի-
ճակին, նոր գիրքերու, միջնադարին գրա-
կան շարժումին, անհետացող դէմքերու
և այլնի մասին: Շահեկան թէև՝ բայց ի հարկէ
ստիպալ յաճախ հարեանցի նօթերով:

Այսպէս, կարելի է ըսել թէ Զուարթ-
նոցը իրական պակաս մը կուգայ լրացնել

Հայ Սփիւռքի իմացական կեանքին մէջ՝ Փափաքելի էր Որ անոր ինամուած գործի պատկերը Հաղարտուէր տեղ տեղ սպրդող տպագրական և քերականական սխալներով. Որ աւելի ոյժ գտնէր անոր մէջ՝ բուն ստեղծագործական առաջին բաժինը՝ մանաւանդ տեղ տալով խորացնող խորհուրդի և կառուցանող մտածման գրականութեան մէջ. Որ կարելի ըլլար քրոնիկի բաժինը օժտել՝ գրականութեան հետ միւս արուեստներուն մէջ ևս տարւոյն կամ գէթ որոշ շըրջանի մը ընդհանուր շարժումը պատկերացնող՝ համադրական տեսութիւններով. Բայց դիւրին է ըսելը անշուշտ. Պիտի մաղթէի մանաւանդ Ղուաթընոց խորագրին՝ որ մինակը, այն պայմաններուն մէջ որ յիշեցի, առաջ կը տանի այս ձեռնարկը, քաջաւերութիւնը ու գնահատան քը հանրութեան:

Մ. — Շ.

Ս. ՅԱՎՈՐԻ ՆԵՐՍԷՆ

ԱՄՍՈՐԵԱՅ ՆԵՐՔԻՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Անցիկը Յուլիոս ամառան ընթացքին, Ս. Աթոռոյն Յնարէն Ժողովը ութ, իսկ ետքն. Պիւրպոյն Առանը յոթ անգամ նիստ ունեցան:

● Ել. 1 Յուլիոս. — Ամերիկեան Փոխ-Հիւպատոս և Նիյր Իոթի նախկին ներկայացուցիչ Ի Պաղեստին՝ Մր. Պէլէֆօրտ արձանագրով Ամերիկա մեկնելուն առթիւ այցելեց Ս. Պատրիարք Հօր:

● Ուր. 2 Յուլիոս. — Մր. Պետրօք, Երուսաղէմի նոր օգն. կառավարիչը իր առաջին այցելութիւնը ըրաւ այսօր Ս. Պատրիարք Հօր:

● Եր. 3 Յուլիոս. — Տ. Յուսէփ Վրդ. մեկնեցաւ Հայֆա, Վիւսաւորի լուսմայրի հանգանակութեան համար: — Ելն ի վերապէնի տօնը կատարուեցաւ Մայր Տաճարի մէջ, ըստ սովորութեան:

● Կիր. 4 Յուլիոս. — Տօն Կոնօպիկէի հանդիսաւորութեան պատշաճօրէն կատարուեցան Մայր Տաճարին մէջ: — Ս. Պատրիարքը խօսեցաւ օրուան քարոզը, նոյն տօնի հաղորդելով Վիւսաւորի լուսմայրի հանգանակութեան մասին եւ զած տներին ու իւրեանց Յաւարա Ս. Պատրիարքի կատարուեցաւ Հայրապետական մայրակնք:

— Ս. Պատրիարք Հայրը, ընդերպէս իմամբ Տ. Զգօն և Տ. Պապ Վարդապետներու, այսօր Յուսէփ գնաց, նախագահելու համար տեղւոյն Ազգ. Վարժարանի տարեկան մրցանակաբաշխութեան հանգիսին:

● Պշ. 6 Յուլիոս. — Ս. Պատրիարքը վերադարձ

ձաւ Յուսէփ երեկոյն առաջ, և նախագահեց Տնօրէն Ժողովոյ նիստին:

● Դշ. 7 Յուլիոս. — Տ. Յուսէփ Վրդ. դարձաւ Հայֆայէ: — Այսօր ասորագրուեցաւ Յուսէփի Ազգ. Վարժարանի շինութեան պայմանագիրը յանձնառու Պ. Գաղանեկանի հետ:

● Կիր. 11 Յուլիոս. — Ս. Պատրիարքը մատուցուեցաւ Ս. Յարութեան մեր վերնայարկ մատուան մէջ. քարոզեց Տ. Տիրան Վրդ., երեկուան Մեծին Ներսէսի տօնին պատշաճեցնելով օրուան ձաջու աւետարանին թիւյրգած մտածումը:

● Բշ. 12 Յուլիոս. — Ժառանգաւորաց Վարժարանի և Ընծայարանի տարեկան ընտրութիւնք այսօր սկսան: Ս. Պատրիարքը և Միաբանութիւնը թափօրով գացին Վարժարան. ձեռնարանի մեծ սրահին մէջ կրօնասխառն արարողութիւն ըր կատարուեցաւ ըստ սովորութեան:

— Ամբողջ եօթնեակը անցաւ ընտրութեանց կատարումով. Ս. Պատրիարք Հայրը՝ ախափան, միւս Սրբազան Հայրերը և Միաբանութեան ուսուցիչ և դպրոցական անդամները միշտ ներկայ գտնուեցան Ընծայարանի, այսինքն Սրբաւազաց բոլոր ընտրութիւնները կատարուեցան գրաւոր. Ժառանգաւորաց նախապատրաստական, Ա. և Գ. դասարաններուն՝ գրաւոր և բերանացի. Ս. Պատրիարք Հայրը ինք անձամբ վարեց գրեթէ բոլոր ընտրութիւնները, և հետևեցաւ բոլոր դասարաններուն, կէսօրէ առաջ և վերջի ժամերուն:

● Եր. 17 Յուլիոս. — Գիւտ նշխարացի տօնը Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ չընդ հանդիսաւորութեամբ: Ս. Պատրիարքը մատուցուեցաւ Ս. Մակարայ մատարնի մէջ, ուր թաղուած կայ մատուները Ս. Լուսաւորչին:

● Կիր. 18 Յուլիոս. — Ս. Պատրիարքը մատուցուեցաւ ի Ս. Փրկիչ. Տ. Զգօն Վրդ., անդգաւ դարձութեամբ երէկի տօնին, քարոզեց Սրբոց յիշատակին և անոնց մասանց եղած յարգութեան մասին, պայն ներկայացնելով չի խորհուրդս օրաց իւրոց փառաւորացի Աստուծոյ միայն ընծայուած պաշտելութիւն: — Ս. Պատրիարքին վերջը՝ ամբողջ Միաբանութեամբ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ հանգ. Տ. Համաս զասպ Վրդ. ի հողակոյտին վրայ:

● Բշ. 19 Յուլիոս. — Այսօր սկսուեցան Սրբոց Թարգմանչաց Վարժարանի ընտրութիւնները. ուրոնց, նոյնպէս, միշտ ներկայ գտնուեցան Ս. Պատրիարք Հայրը և Միաբանք:

● Դշ. 21 Յուլիոս. — Ժառանգաւորաց և Ընծայարանի ընտրութիւնք այսօր վերացան: — Մերեկոյն, Մայր Տաճարի մէջ, կատարուեցաւ մեծահանգիստ նախատօնակ Ս. Թարգմանչաց:

● Եր. 22 Յուլիոս. — Սրբոց Թարգմանչացն մերոց Սահարին Վերսովապ տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատրիարք մատուցուեցաւ Մայր Տաճարին մէջ. Ուսուցիչ Տ. Սերովքէ Վրդ. քարոզեց, պատնացնելով երկու անմահներուն կատարած մեծ գործին արժէքը՝ հոգի որ և ազգային տեսակէտով, և բացատրելով Աստուածա-